

SILENCIS FORÇATS

Les persones i els trastorns mentals

Silencis Forçats és una exposició que explica la vida quotidiana de les persones amb trastorns mentals. No és una exposició de medicina, ni de psiquiatria, ni dels grans esdeveniments històrics. Volem explicar, de manera fàcil i entenedora, quin ha estat el tracte, que han viscut les persones que han patit un trastorn mental al llarg de la història, i quina ha estat la perspectiva social de la "bogeria, fins arribar al posterior concepte de malaltia.

Les reaccions - religioses, civils o polítiques - de cada societat, davant aquestes persones, van ser molt negatives, menys en comptades excepcions. Assolint, en alguns períodes concrets, una crueltat extrema.

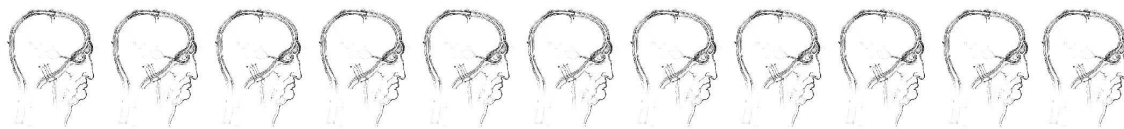
Aquestes reaccions, que anem acumulant des d'èpoques arcaiques, han derivat en un estigma, contra el que encara avui s'està lluitant, i que ha fet que la vida sigui molt difícil per aquestes persones.

Però, perquè l'ésser humà ha reaccionat d'aquesta manera contra aquestes persones ? Quin és la causa d'aquest estigma ?

Una possible resposta seria, el desconeixement, la manca de respostes davant de molts fenòmens que els eren desconeguts en el passat. Com els trastorns mentals.

Doncs com explica Eduard Punset en el seu llibre *El viatge a la Felicitat*:

Com un batalló fantasmagòric, hi ha una infinitat de preguntes en l'aire amb les quals, de manera conscient o inconscient, convivim inexorablement, amb algunes des de fa segles. Ens calen respostes imprescindibles per esvanir els prejudicis ancorats en les nostres ments arcaiques i poder reformar els sistemes socials, religiosos, econòmics o polítics que determinen la qualitat de vida de tots els éssers vius del planeta i que continuen sent obstacles ingents en el laboriós viatge a la felicitat.

La idea ...

S'estima que el 9% de la població espanyola pateix algun trastorn relacionat amb la salut mental i que més d'un 15% el patirà al llarg de la vida . Es calcula que aquesta xifra es duplicarà en els propers 20 anys, sobretot en la població més jove, arrel del consum de drogues sintètiques.¹

La Organització Mundial de la Salut (OMS), calcula que actualment hi ha 24 milions de persones que pateixen esquizofrènia, més del 50 % no reben el tractament adequat i el 90 % dels casos es donen en països desenvolupats.²

La salut mental és un tema de gran actualitat, però sovint és desconegut, o tractat de manera estigmatitzadora. Cal fer pedagogia i donar el màxim d'informació a tots nivells. Quan més informació tingui la gent, menys estigma patirem.

La relació de Sant Boi amb la Salut Mental va començar l'any 1854, quan el Dr. Pujades va deixar el seu pis del carrer Canuda de Barcelona i es va traslladar amb els seus pacients a Sant Boi. Des d'aleshores fins ara, el destí de la ciutat i de les institucions mèdiques - Sant Joan de Déu i Benito Menni - ha seguit un camí comú, fins el punt de què actualment la Salut Mental és un dels principals eixos estratègics de Sant Boi.

Per tal de portar endavant aquest projecte s'ha establert un protocol de col·laboració entre els museus de Sant Boi de Llobregat, Martorell i Santa Coloma de Gramanet, doncs les tres ciutats tenen un centre de salut mental que, ha marcat la història de la pròpia ciutat.

Els objectius comuns dels tres museus es concreten en aquesta exposició conjunta, que ha estat coordinada i produïda per l'àrea de Patrimoni Cultural de la Diputació de Barcelona. Esdevenint una proposta expositiva de la Diputació per la Xarxa de Museus Locals.

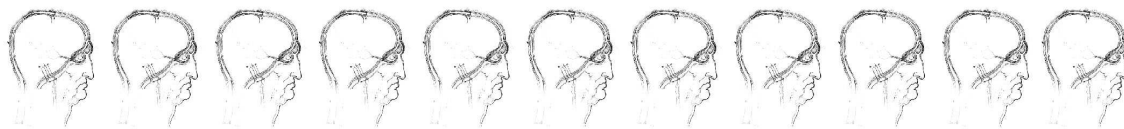
Els objectius

El principal objectiu d'aquesta exposició és lluitar contra aquest estigma. I per acabar amb aquest problema, hem explicar com s'han maltractat a aquestes persones durant segles, pel simple fet de patir una malaltia.

---

¹ Font: nota de premsa del Ministerio de Sanidad y Consumo del dia 21 de març de 2007.

² Font: Organització Mundial de la Salut.

Volem desestigmatitzar i humanitzar a la gent que pateix un trastorn mental, i mostrar-los com el que són realment: persones. Que en un moment de la seva vida, es posen malaltes, i que cal donar-los una cobertura sanitària i han de comptar amb ajuda i solidaritat.

Volem que els visitants de l'exposició entenguin que, són persones que pateixen una malaltia que els afecte en alguns aspectes de la seva vida, però no en tots, i que hi ha moltes persones que han patit -o pateixen- un trastorn mental i han estat grans artistes, músics, escriptors o premis Nobel. Cal deixar clar que molts trastorns, no provoquen cap tipus de discapacitat intel·lectual.

Per acabar també volem fer un anàlisi de quin ha estat el naixement i l'evolució dels centres de salut mental a Catalunya. Des dels seus inicis a Sant Boi, passant per dos altres centres: Santa Coloma de Gramanet i Martorell.

Continguts

Els continguts de l'exposició els podem dividir en dos: el tracte que van patir aquestes persones, i l'anàlisi de les principals "fàbriques" d'estigma.

El primer ens parla de com s'han tractat a les persones que han patit un trastorn mental des de la prehistòria, a l'actualitat. Després ens centrem, amb més detall, a partir del naixement de la psiquiatria a Catalunya al segle XIX, i en la vida als hospitals de Sant Boi, Santa Coloma de Gramanet i Martorell, fins a l'actualitat.

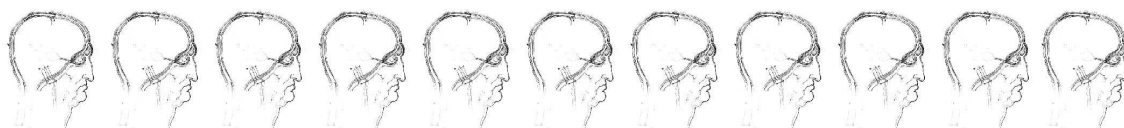
El segon analitzem com s'ha utilitzat la "demència" per definir a persones que han fet un ús despòtic del poder polític, o com el cinema ha relacionat els psicòtics i els psicòpates. També es parla de persones cèlebres que han destacat, tot i patir un trastorn mental.

Com ho expliquem?

Per tal de comunicar aquest continguts, ho hem explicat a través de plafons, amb peces, imatges, i un conjunt d'activitats paral·leles.

Els plafons

Els plafons estan dissenyats amb un format "periodístic": amb títols, subtítols i el text. De manera que si alguns visitants només llegeixen els titulars sortint una informació "mínima" de l'exposició .

Per les persones “més interessades” no només hi ha més informació, als plafons, sinó que al web hi trobaran el guió tècnic, documents d'època, etc ... Definint així, diferents nivells de lectura, pensant amb els diferents públics que tindrem. www.museusantboi.org/silencis

Les peces

Les peces que es poden veure a la mostra, són gràcies a la feina de recerca que han desenvolupat els Tècnics en Animació de Patrimoni (TAPS) de la Diputació de Barcelona. Doncs formen part de les col·leccions dels museus de la Xarxa de Museus Locals. També s'han cedit fotografies i documents.

Amb aquestes peces s'ha pogut il·lustrar molt millor el que expliquen els plafons. Donen rigor al discurs i fan de la visita, una experiència més enriquidora.

Els vídeos

Per tal de comunicar aquests continguts també hem enregistrat dos vídeos amb el grup de teatre Imagina del Centre de Dia de Benito Menni.

Silencis Trencats v.1

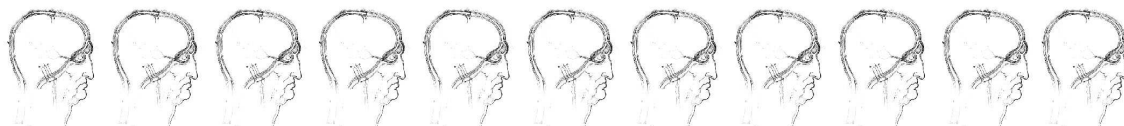
Aquest curtmetratge recull les històries de testimonis històrics, i de ficció, que exemplifiquen quin ha estat el tracte que han viscut les persones que han patit un trastorn mental al llarg de la història. Les històries no són reals, però les situacions són versemblants històricament.

Silencis Trencats v.2

Aquest documental és el testimoni real dels actors i actrius que han interpretat *Silencis Trencats v.1* que expliquen com els han tractat a ells personalment i com els agradaria que els tractessin.

També es pot veure el documental “*Villa hospitalaria*” (l'original és un Super-8 de l'any 1974) del senyor Francesc San Agustín Vila, on podem veure com era la vida quotidiana d'un hospital psiquiàtric de finals del franquisme.

La Fundació Palau ha cedit un vídeo on el dramaturg i poeta Josep Palau i Fabre, explica com va conèixer al poeta francès Antonin Artaud, en el sanatori d'Ivry en els darrers dies de la seva vida.

Activitats paral·leles

Ponència Inaugural dilluns dia 17 de maig a les 18 hores a Cal Ninyo

Ponència de la psicòloga clínica Beatriz Vera Poseck, de la Universidad Complutense, pionera a Espanya en Psicologia Positiva especialista en la presència dels trastorns mentals en el cinema.

Dia Internacional dels Museus 18 de maig a les 19h a Can Torrents

Presentació d'un recull de fotos antigues del psiquiàtric com a peça de l'any a Sant

Boi del Dia Internacional dels Museus. Mural de l'artista francesa Michèle Le Pape fet conjuntament per usuaris i usuàries de diferents clíniques locals.

Visita al Psiquiàtric diumenge 30 de maig a les 11.30 h a Can Torrents

Visita comentada a l'exposició Silencis Forçats. Després anirem a fer una visita als dos hospitals psiquiàtrics per tal de conèixer la història, com són els hospitals actuals i com es vol que siguin en el futur.

LA NIT AL MUSEU divendres 18 de juny de 19.00 a 02.00 h

Espai de trobada per a joves amb activitats vinculades als trastorns mentals i amb la participació de joves amb trastorns mentals (voluntat d'inclusió social)
Obrir les portes del museu en un horari diferent de l'habitual.

Aquesta activitat ha estat dissenyada i coordinada per la Gemma Vallespir, TAP del Museu de Sant Boi.

Activitats

Projecció del curtmetratge, *Caso Cerrado*, de Francesc San Agustín centrat en la història real d'una persona ,amb trastorn mental, del psiquiàtric masculí de Sant Boi, de l'any 1978.

Exposicions de dos artistes - amb trastorn mental: Mercè Torrantellé i Chus Oliva.

Concurs fotogràfic: *Com veus tu els trastorns mentals?*

Concert del grup de folk Tritons i d'Àngel Mateo de l'Associació Equilibri.
Actuacions dels dj's Toni Bass i Jordi Lights, videoprojeccions a càrrec
d'emptypeople.cat .

Cicle de conferències "L'art i els trastorns mentals. Processos creatius i terapèutics"

Dijous 29 d'abril: *L'exaltació de l'ànima. L'art com a teràpia.*
Hellen Lepper artterapeuta i psicòloga.

Dijous 13 de maig : Alba Simarro. Musicoterapeuta i professora de música a
l'Escola Municipal de Música Blai Net de Sant Boi.

Dijous 27 de maig : *Les arts escèniques i el cinema fàbrica d'estigma ?*
Alberto Garcia psicòleg del Centre de Dia Benito Menni i coordinador del
projecte de teatre terapèutic Imagina.

Dijous 10 de juny : Escriptors, Taller d'escriptura creativa com a teràpia.
Queta Garcia , escriptora i Pilar Hostaled, psicòloga.

Les xerrades es realitzarien al museu els dijous a les 19 hores i es podria
començar amb una petita visita guiada de l'exposició.

Aquest cicle de conferències es realitza amb la col·laboració de l'associació
Equilibri, i coordinat per Josep Moya, coordinador científic de l'Observatori de
Salut Mental de Catalunya

Equip de treball

Organització i producció

Diputació de Barcelona
Museu de Sant Boi - Sant Boi de Llobregat
Museu Torre Balldovina – Santa Coloma de Gramenet
Museu Municipal Vicenç Ros - Martorell

Comissariat

Joanjo Esteban Castanera

Disseny i muntatge

Peinados Maribel & Alberto Pastor

Disseny gràfic

Enric Montserrat Díaz

Producció audiovisual

Anou Audiovisuals

Carlos Cercós Mengod

Francesc San Agustín Vila

Imatges

Xavi Soto Calpe

Francisco Alcántara Benav

Agraïments:

Àrea de Salut Pública i Consum de la Diputació de Barcelona, Arxiu Municipal de Martorell, Associació de Familiars de Malalts Mentals del Baix Llobregat Nord (AFASM), Biblioteca Museu Víctor Balaguer, Federació catalana d'associacions de familiars i persones amb problemes de salut mental (FECAFAM), Fundació-museu d'Història de la medicina de Catalunya, Fundació Palau Centre d'Art, Grup de teatre Imagina, Museu Arqueològic de l'Esquerda, Museu d'Art de Cerdanyola, Museu Can Tinturé col·lecció de rajola de mostra Salvador Miquel, Museu de Mataró, Museu de Sant Cugat, Patronat Municipal de Serveis d'Atenció a les Persones de Martorell, Sagrat Cor Serveis de Salut Mental, Vicenç Baño Galindo (Parc Sanitari Sant Joan de Déu), Alberto García Cámara (Hospital Benito Menni), Josep Maria Comelles, Griselda Encinas Marquès, Rut Fernández Carrera, Mònica Fernández Pérez, Cristina Fraile López, José A. Larraz Romeo, Loli Miguel, Xavier Mingorance Ricart, Xavier Reig Monteagudo, Tècnics d'Animació del Patrimoni Cultural Local de l'Àrea de Cultura de la Diputació de Barcelona.